

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

מסכת סנהדרין - פרק ד' מיתות

דף מט, ב - נה, ב

סיכום הדף

נושא היום: ד' מיתות ב"ד. סדר חומרתם. צורת העשייה. חייבי סקילה.

פרק ארבע מיתות

דף מט, ב

ד' מיתות נמסרו לבית דין שידינו בהם את החייבים, **סדר חומרתם לרבנן**, סקילה שריפה הרג וחנק. **לדעת רבי שמעון** שריפה סקילה חנק והרג. **והדינים** האמורים בפרק נגמר הדין מתייחסים לדיני הסקילה, **ומבארת הגמ' להלן (ג, א)** שנכתב כדי לציין שפרק זה עניינו בדיני שריפה.

אמר רבא בשם רב סחורא בשם ר"ה, שבדרך כלל שמנו כמה וכמה פרטים וחזרו ושנו לא הקפידו לשנות כפי הסדר המסויים, **מלבד** משבעה סמנים שנועדו לבדוק את הכתמים בבגדי האשה לדעת האם הכתם עניינו מדם טמא או לא, אם יכבס את הבגד **בשבעה הדברים** האמורים כפי סדרם וימחק הרושם בידוע שהיה דם, ואם לא ימחק בידוע שזה צבע, **הנפק"ם** לטהרות ולבעלה. **והסדר הוא מעכב, א.** רוק תפל, היינו רוק של אדם שלא טעם מאומה. **ב.** מי גריסים, הלחות מלעיסת גריסים והכוונה לפול. **ג.** מי רגליים שהחמיצו והסריחו. **ד.** נתר, היינו סוג אדמה. **ה.** בורית סוג של עשב ומעביר כתמים. **ו.** קמוליא, ע"י רש"י. **ז.** אשלג, פסולת הנמצא בנקבי מרגליות שבים.

רב פפא סבא אמר בשם רב, שאף ד' מיתות נשנו לפי סדר מסויים שהרי ר"ש חולק, **א"כ מבואר** שרבנן למדו לפי סדר זה בדווקא. **אולם ר"ה** לא מנה אף את המשנה שלנו כיון שיש בה מחלוקת.

מביאה הגמ' עוד משניות שיש בהם סדר הנכתב דווקא, **אמר ר"פ** בסדר עבודת יוה"כ מבואר שאם הקדים מעשה אחד לחברו לא עשה ולא כלום. **ור"ה ור"פ** סברו שאין שם נפק"ם בגוף העבודות אלא "חומרת היום" גרמה לעיכוב בסדר היום. **לר"ה בריה דרב יהושע** קרבן התמיד נאמר בו "זהו סדר תמיד" מבואר שסדר ההקדמה מעכב. **ולדעת שאמר האמוראים** נכתב ענין זה לצורך מראה ולא לעיכוב. והאמוראים באו לאפוקיי ממצוות יבום, שמבואר שיש בה קריאה חליצה ורקיקה, ואין מעכב אם חליצה קודמת לרקיקה או רקיקה קודמת. **וכן אין מעכב סדר לבישת בגדי הכהונה**, שמבואר במשנה שכהן הדיוט משמש בכחות מכנסיים מצנפת ואבנט. **ומוסיף כהן גדול** חושן אפוד מעיל וציץ, ומבואר שאת המכנסיים לובש ראשון, **ונכתב במשנה** כותנת ראשון מחמת לשון הפסוק, **ונכתב כך** בפסוק משום שכיסוי כל הגוף עדיף, אולם בסדר הלבישה כאמור מכנסיים קודמות.

דף נ

לרבנן "סקילה" חמורה מ"שריפה" שנועשים בה מגדף ועובד ע"ז, הם פשטו בעיקר ועונשם הוא החמור. ואמנם בת כהן שזינתה דינה בשריפה וחומרתה מחמת שחיללה בכבודו של אביה, **אך היות** וסברו רבנן שרק נשואה דינה בשריפה, **ואילו ארוסה** היא בסקילה כבת ישראל ארוסה, מבואר שסקילה יותר חמור שהוציאו בת כהן ארוסה מדין שריפה (של נשואה) לסקילה (כארוסה בת ישראל).

"סקילה" חמור מ"סייף" (רצו לומר, ממגדף ועובד ע"ז כאמור, והיה מקום לדחות שסייף חמור מחמת דין עיר הנדחת שדינם בסייף ובנוסף ממונם אבד). מבארת הגמ' למסקנא, ממה שמדיח חומרתו יותר מן הנידח, ואמרו שמדיח עיר הנדחת דינו בסקילה והנידחים דינם בסייף, מבואר שסקילה חמור.

"סקילה" חמור מ"חנק" (רצו לומר ממגדף ועובד ע"ז כאמור, ונדחה שהרי חנק חמור שנענש בו מכה אביו ואמו שהוקש כבודם לכבוד המקום) מבארת הגמ' למסקנא, ממה שהוציאה התורה ארוסה בת ישראל חנוק (שיש בנשואה בת ישראל לסקילה).

"שריפה" חמור מ"סייף", (רצו ללמוד מבת כהן שזינתה, נדחה שהרי ניתן לומר שסייף חמור שכן מצאנו בעיר הנדחת) אלא למדו גז"ש "אביה" האמור בשריפה והאמור בסקילה, מה האמור בסקילה חמור מסייף, אף האמור בשריפה חמור מסייף.

"שריפה" חמור מ"חנק", (רצו לומר מבת כהן שזינתה, נדחה שיש לומר שחנק חמור שנענש מכה אביו ואמו) ביארה הגמ', בת כהן נשואה שזינתה, יצאה מעונשה של ישראלית בחנק והעמידוה על שריפה, מבואר ששריפה חמור יותר. **"סייף" חמור מ"חנק"** ממה שנענשים בו עיר הנדחת, וחומרתם רבה יותר ממכה אביו ואמו שדינו בחנק שרק הוקש כבודם לכבוד המקום.

לדעת ר"ש, שריפה חמור מסקילה ממה שבת כהן שזינתה דינה בשריפה, ואין

לומר ממגדף ועובד ע"ז שדינם בסקילה שהיא החמור, **כיון** שלדעת ר"ש בת כהן דינה בשריפה בין נשואה ובין ארוסה, **והתורה הוציאה** ארוסה כהנת מארוסה בת ישראל מסקילה לשריפה הרי ששריפה חמור מסקילה.

שריפה חמור מחנק, רצו לומר מבת כהן שזינתה, **ונדחה** שהרי ניתן לומר שחנק חמור שנענש בו מכה אביו, **מבארת הגמ'** ממה שבת כהן נשואה דינה בשריפה ולא כדינה של בת ישראל נשואה שדינה בחנק.

שריפה חמור מסייף, רצו לומר מבת כהן שזינתה, דוחה הגמ' שסייף חמור שהרי עיר הנדחת עונשם בסייף. **ביארה הגמ'** שלמדו ממדיח שעונשו (חנק) קשה מנידח (סייף), ועשו קל וחומר חנק חמור מסייף, וכנזכר שריפה חמור מחנק, בודאי ששריפה יהיה חמור מסייף.

סקילה חמור מחנק, רצו לומר ממגדף ועובד ע"ז, דוחה הגמ' חנק חמור שהרי ישנו במכה אביו ואמו. **ביארו** ממה שארוסה בת ישראל דינה בסקילה ולא בחנק כנשואה, מבואר שסקילה חמור.

סקילה חמור מסייף, רצו ללמוד ממגדף ועובד ע"ז, נדחה שסייף חמור שישנו בעיר הנדחת, **ביארה הגמ'** שלמדו ממה שחמור מדיח מנידח, ולמדו ק"ו אם חנק חמור מסייף כנזכר, וסקילה חמור מחנק, בודאי שסקילה תהיה חמור מסייף.

חנק חמור מסייף, רצו ללמוד ממכה אביו ואמו, דוחה הגמ' שיתכן לומר שסייף חמור שזה עונשם של עיר הנדחת. מבארת הגמ' שמדיח חמור מנידח, **ונחלקו** ר"ש ורבנן בדין מדיחי עיר הנדחת, **לרבנן** דינם בסקילה, **ולר"ש** דינם בחנק, נמצא שחנק (עונש המדיח) חמור מסייף (עונש הנידח).

ריו"ח היה רגיל לומר, לדעת רבנן בת כהן שזינתה בעודה ארוסה דינה בסקילה, נשואה בשריפה. **לר"ש** אף ארוסה דינה בשריפה. **עוד אמר ריו"ח**, בת ישראל שזינתה עם אביה יש בה חיוב ב' מיתות ועונשת בחמורה שהיא סקילה, **ולדעת ר"ש** נענשת בשריפה שהיא החמורה. **ויחידושו של ריו"ח** שאמרה תורה בת כהן בשריפה הכוונה לנשואה ולא לארוסה, **לרבנן** סקילה חמורה משריפה ולא יתכן שתהיה בת כהן קלה מבת ישראל, **לכך** אמרו שבת כהן ארוסה כדין בת ישראל. **ולר"ש** שריפה חמורה א"כ אף בת כהן ארוסה דינה בשריפה, **והנפק"ם** במי שהתחייב ב' עונשים שדינו בחמור.

המקור לדברי ר"ש שאמר, שנאמרו ב' כללים **א.** לגבי זנות בארוסה בסקילה. **ב.** זנות בנשואה בחנק. והכללים נאמרו בין על בת ישראל בין על בת כהן, ואח"כ התורה הוציאה בת כהן לשריפה, א"כ כשם שבנשואה להחמיר היינו מחנק לשריפה, **כך** בארוסה להחמיר מסקילה לשריפה.

עוד מבואר בברייתא, דין "שריפה" הוא רק לבת כהן עצמה, **ועדים זוממים ובעלה** דינם כבת ישראל, אם העידו על ארוסה יהיו בסקילה אם העידו על נשואה יהיו בחנק.

דף נא

למדו בברייתא "ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף", **א.** דווקא **חילול של זנות** ולא חילול שבת, **אמנם** לרבנן שסקילה חמור משריפה אין צד שיקלו על כהנת לחייבה על איסור שבת רק סקילה. **ביאר רבא** שהברייתא היא ר"ש ששריפה חמור יותר ולכן היה צד להחמיר על בת כהן, **לגבי** **כהן שחילל שבת** לא היה צד לחייבו יותר כיון שהותרה לו מלאכה לגבי עבודת בית המקדש, **אבל לגבי בת כהן** שלא הותר ומצאנו שהחמירה התורה בכהנים היה צד לחייבה שריפה על חילול שבת, קמ"ל. **ב.** "אביה" כדרך שנאמר בארוסה בת ישראל **ולא בפנויה, וצריך לימוד** מהפסוק למרות שנזכר "זנות" והוא לשון של תחת בעלה, **כדברי רבי אלעזר** שאמר שפנויה הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשה זונה. **ג.** היא מחללת, הכוונה שחייבת שריפה לא רק על זנות מאביה **אלא על כל זנות**, ואמנם דין זה יצא אף בישראל הבא על ביתו שדינו בשריפה כפי שאמר **רבא בשם רב יצחק בר אבדימי**, שלומדים מבת אשתו ונכדתו ובתו שמזנה עמהם דינו בשריפה, וא"כ מה שכתבה תורה ריבוי לבת כהן לא רק מזנות דאביה, **כדי** שלא נאמר שדווקא בת כהן חייבת שריפה מאביה, אלא על כל זנות וממילא ניתן לקיים דינו של רבא. **ד.** "ו"בת כהן, אפילו בגורת אפילו זקנה, ולא רק נערה. **ה.** "ובת איש כהן" מהמילה **איש**, למדו שאף כאשר נישאת למי שהיא אסור לה להתחתן בו, **וכבר** אינה מוגדרת לכהנת, היות והיא "בת של כהן" חייבת שריפה, **ואמנם לא היה צד** שלפני אינה מוגדרת כבת כהן, ולא נאמר בפסוק שחייבת שריפה רק באופן שהיא נשואה לכהן, **אלא** מחמת שכתוב לשון חילול היה משמע שמתחללת בביאת הזנות, **אולם** אם נישאת למי שאסור לה להינשא כבר התחללה קודם לכן, **וכן** בנישאת ללוי או ישראל שכבר

אינה אוכלת בתרומה, היה צד לומר שאינה בכלל חיוב שריפה, קמ"ל. **ונוקטת הגמ'** שהדבר תלוי במחלוקת רבנן ור"מ, **לדעת ר"מ בת** כהן שנישאת לפסול אסורה בתרומה ומיתתה בחנק כשאר בת ישראל. **ואילו לרבנן** מיתתה בשריפה למרות שנישאת לפסול לה. ו' **היא** מחללה" רק היא בשריפה ולא עדים זוממים. **בברייתא הנושאת** נאמרו דברי ר"א **"אביה בשריפה וחמיה בחנק"**. **זנה הגמ' בביאור דבריו, לא שייך לומר** שכוונתו ביחס לזנות עם אביה או חמיה, שהרי אין קשר לכהונה אף בת ישראל שזינתה עם אביה בשריפה ועם חמיה בסקילה. **ואין לומר** ברשות אביה, היינו ארוסה. ברשות חמיה, היינו נשואה. שאם סבר כרבנן היה לומר להפך ארוסה בסקילה, נשואה בחנק. אם כר"ש אין הבדל ושינה בשריפה, ואף לא כשיטת רבי ישמעאל שסבר ששריפה יש רק בארוסה. **א. לדעת רבין בשם רבי יוסי ברבי חנינא**, סבר כרבנן וכוונתו כך מי שמיתתה פחותה ממיתה האמורה בזנות עם אביה (*היינו פחות משריפה*) **והכוונה** לנשואה בת ישראל שדינה בחנק, בבת כהן יהיה דינה בחמור ועונשה בשריפה. מי שעונשה חמור מאב ובתו, **ולרבנן** סקילה חמור משריפה, יהיה נדון בסקילה ולא בשריפה, ולכך ארוסה בת כהן שזינתה דינה יהיה בסקילה. **תמה רבי ירמיה** והרי לא נאמר למעלה או למטה ביחס לחומרת המיתות. **ב. ביאר רבי ירמיה** שסבר ר"א כרבי ישמעאל ורק ארוסה בבית אביה דינה בשריפה, וכאשר היא נשואה בבית חמיה, מחמיה דינה בסקילה ומשאר כל אדם בחניקה. **תמה רבא**, מדוע לחלק בין "אביה" שהכוונה רשות אביה, וחמיה הכוונה שזינתה עם חמיה. **ג. ביאר רבא**, סבר כר"ש, וסבר ר"א שכשם שהחמירו על ארוסה בת כהן בדרגה אחת יותר על ארוסה בת ישראל, והעלו את עונשה מסקילה לשריפה, כך יהיה הדין בנשואה שהעלו את דינה מחנק לסקילה. **תמה רבי חנינא**, אם ר"א סבר כר"ש הרי אמר שאין ארוסה ובין נשואה דינם בסקילה. **ד. ביאר רבינא**, סבר ר"א כרבנן וצ"ל להפך "את אביה בסקילה ואת חמיה בשריפה" ומה שנקט בלשון חמיה ואביה ולא בלשון ארוסה ונשואה, כיון שנמשך אחר לשון ת"ק שנקטו לפי לשון הפסוק.

אמר ר"נ בשם רבה בר אבוא בשם רב, ההלכה כפי ששלח רבין בשם רבי יוסי ברבי חנינא שר"א סובר כרבנן שארוסה בסקילה ונשואה בשריפה. **שאל רב יוסף**, האם יש לפסוק הלוואת לימות המשיח שהרי אין דין ד' מיתות נוהג בזמן הזה. **שאל אבוי** א"כ לא נלמד אף דיני קרבנות, אלא יש ללמוד את ההלכות משום דרוש וקבל שכן. **אמר רב יוסף** כוונתי הייתה, שאין נפק"מ בין דברי רבינא לרבין איך פסק ר"א אלא איך תתבאר לשונו וזה נוכח לשואלו בתחיית המתים, א"כ מה ראה רב להעמיד את לשונו כדברי רבין בשם רבי יוסי ברבי חנינא. **לדעת רבי ישמעאל** שאמרו "איש ואשה" בפרשת נחאף, ונאמרה הכוונה לכלל הנשים ארוסות נשואות ישראליות או כהנות ודינם בחנק, **כאשר** אמרה תורה שבת ישראל דינה יהיה בסקילה והכוונה דווקא ארוסה, **כך גם** שהוציא כהנת לשריפה הכוונה רק ארוסה ולא נשואה.

לדעת רבי ישמעאל "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" היינו שעדים זוממים על בת כהן שזינתה לא ידונו אותם בשריפה אלא כמיתת הבעל בסקילה. וזה המיעוט "לאחיו ולא לאחותו" שידונו אותם כמיתה שרצו לעשות לאיש ולא כפי שרצו לעשות לאשה (*עי' תוד"ה לאחיו מדוע הוסיפו דרשה על הנלמד לעיל מ"היא"*).

לדעת ר"ע, בת כהן נשואה או ארוסה דינם בשריפה מפשטות הפסוק "ובת כהן", ואין לרבות פנויה לשריפה משום שלמדו "אביה" מארוסה בת ישראל. **ושאל רבי ישמעאל** מדוע לרבות נשואה הרי אתה למד מארוסה, **ביאר ר"ע** שדרש לשון "בת" בתוספת "ו", **תמה רבי ישמעאל** האם מחמת דרשה נוציא לאותה בת לבית השריפה **אמר לו ר"ע** יש גז"ש למעט את הפנויה ומעיל "ובת לרבות את הנשואה. **ורבי ישמעאל סבר** שר"ע חזר בו מהגז"ש וא"כ לא היה לו לרבות נשואה.

לדעת רבי ישמעאל לומדים מהריבוי של "ובת" שלא נמטע בנות של בעלי זוממין (*או בנות שהם בעלות מום, יש לדקדק ברש"י עי' מאירי ב' ביאורים*) מדיני שריפה, כשם שממועטים בעלי זוממים מעבודה. **לדעת ר"ע** דרשה זו לומדים מהפסוק "והם מקריבים והיו קודש". לדעת רבי ישמעאל מהפסוק הנזכר למדנו, שכהן בעל מום נשאר בקודשתו ואסור לו להיטמא למתים, **אולם** עדיין לא למדנו מאומה לגבי הבנות.

לדעת ר"ע כאמור "את אביה" נדרש ללמוד גז"ש מארוסה בת ישראל שארוסה בת כהן דינה בשריפה, **לרבי ישמעאל** למד כדברי ר"מ שלאחר שזינתה הבת נוהגים באביה מנהג חול, מנהג בזיו ואומרים ארור שזו ילד ארור שזה גידל ארור שיצא זה מחלציו. **אמר רב אשי** לפי דברי ר"מ הנזכרים מותר לקרא לרשע "רשע בן רשע" למרות שאביו הוא צדיק.

דף נב

צורת השריפה, לדעת רבנן, מניחים את החייב בתוך זבל עד גובה ברכיו, לוקחים סודר קשה ועוטפים אותו בסודר רך, מסובבים על צווארו מושכים משני צדדיו כדי שיפתח פיו, מדליק את הפתילה **וביאר רב מתנה** שהכוונה ל"אבר" שהוא בדיל או עופרת, וזורק לתוך פיו ויורד למעיו וזבה שורף את בני מעיו. **לדעת רבי יהודה** יכול למות בחניקת הסודר ולא יתקיים דין "שריפה" אלא פותח פיו בצבת וזורק לתוכו פתילה וכו'. **אמר רבי אלעזר ברבי צדוק** שהיתה בת כהן שהקיפו אותה בתחבלי זמורות ושרפה, **אמר לו** היו ב"ד של צדוקים שלמדו "שריפה" כפשוטו ולא למדו שאין הכוונה בשריפת הגוף.

המקור שדין "שריפה" הכוונה **לשריפת הנשמה ולא הגוף, שיטה א.** למדו מעדת קרח, "ואת מחתות החטאים האלה בנפשותם". **ולא למד** מבני אהרן כיון שלמד ששם נשפרו ממש ונאמר "וימותו" שהשריפה התחילה מתוך גופם, כדברי **אבא יוסי בן דוסתאי** שאמר שיצאו ב' חוטים של אש מקדש הקדשים, ונחלקו לד' חוטים ב' חוטים נכנסו לכל אחד מהם. **ומה שנאמר** "ותאכל אותם" כוונת הפסוק לחטא בגדיהם. **שיטה ב.** דעת ר"א למדו משריפת בני אהרן, "וימותו לפני

ד" כעין מיתה רגילה הנשמה יצאה והגוף לא נפגע. **לא למדו** מעדת קרח שלמדו שנשרפו ממש, מה שנאמר "בנפשותם" מתייחס בסיבת העונש על עסקי נפשותם **כפי שאמר ר"ל** שמחמת חנופה שהחניפו לקרח שר גהינם חרק את שיניו.

היה מקום ללמוד מפרים הנשרפים, שדין שריפה הכוונה שריפה ממש, ויש דמיון בין מעשה שריפת הפר לשריפת החוטא ששניהם מכשיר ונעשה רצונו של הקב"ה ושניהם זה הוראה לדורות, **אולם יש עדיפות לדמות לבני אהרן** או עדת קרח שהדמיון רב יותר, **א.** הנושא מדובר על אדם. **ב.** על חטא. **ג.** בשריפה היה נטילת נשמה. **ד.** אין שייך פיגול במעשה.

שיטה א. שלמדה מעדת קרח לא למדו משם לשריפה גמורה, **ביאר ר"נ בשם רבה בר אבוא**, "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה ואין שריפת כל הגוף מוגדרת כיפה. **ומה שנוקטנו לגז"ש** כדי שלא נאמר ששריפת נשמה בלבד לא מוגדרת כנשמה. **וכן** שלא נאמר שנרבה בזמורות כדי שישירף מהר.

נדב ואביהוא הלכו אחרי משה ואהרן, וכל ישראל היו מאחור. אמר נדב לאביהוא מתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור. אמר הקב"ה נראה מי קובר את מי. **אמר רב פפא** זה מה שאומרים אנשים יש גמלים זקנים שעדיין עובדים וטעון להם במשאם עורות גמלים צעירים.

אמר רבי אלעזר אם תלמיד חכם מתקרב לעם הארץ בתחילה העם הארץ מחשיבו ככלי של זהב, אולם אם התלמיד חכם לא שומר על כבודו ומדבר עם העם הארץ דברי חולין, נראה בעיניו ככלי של סף. ואם יושבים לאכול ומזלזל בעצמו עוד נעשה עליו ככלי חרס וכיון שנשבר אין לו תקנה.

אשה בעד אימרתא בת טלי הייתה בת כהן שזינתה, **רב חמא בר טוביה** הקיפה חבילי זמורות ושרפה באש. **אמר רב יוסף** שטעה בב' דברים. **א.** הלכה כרב מתנה שזורקים לפיה אבר ולא שורפים ממש. **ב.** דיני ד' מיתות נוהגים רק כאשר סנהדרין נמצאים בלשכת הגזית.

התבאר במשנה שרבי אלעזר ברבי צדוק אמר לחכמים שראה ששרפו ממש את הבת כהן שזינתה, **מבאר הגמ'** שהיו ב' סיפורים, פעם אמר להם שזכר משעה שהיה קטן, **ואמרו לו** ומה מביאים ראיה מן הקטן. **ואמר להם** שאף בגדלותו היה כך, **אמרו לו** היו ב"ד שלא בקיאים.

מצוות "סייף" לדעת רבנן חותכים את ראשו כדרך שהמלכות עושה. **לדעת רבי יהודה** דרך זו היא ניוול שהרי ראשו נופל לצד אחר מגופו. אלא מניחים את ראשו על סדן וקוצץ ראשו בקופיץ, **אמרו לו חכמים** שזוהי מיתה מנוולת. **מבאר בברייתא שאמר להם רבי יהודה** שיועד הוא שזו מיתה מנוולת אולם אמרה תורה "ובחקרתיהם לא תלכו". **ורבנן סברו** שהיות ואמרה תורה "סייף" לא מהם אנו לומדים, והראיה שכתוב בבבאי בירמיה ששרפו את כלי המלך צדקיהו למרות שאף נהגו כך האמורים, **אולם** היות וכתוב דבר זה בבבאי לא מוגדר שאנו עושים כפי חוקות הגויים.

בעיר הנדחת כתוב "לפי חרב". רוצח למדו ממה שנאמר בקללות "חרב נוקמת נקם ברית וברוצח עבדו כתוב לשון נקימה, **וכנזכר** הכוונה לחרב. **והיות** ונאמר "לפי חרב" למדנו שאין הכוונה רק תחיבת קולח החרב אלא מעשה חרב מצד לצד, **ואין לומר לכל אורכנו**, מחמת דברי ר"נ בשם רבה בר אבוא, "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה. הפסוק ברוצח הוא מרוצח עבדו הכנעני, **למ"ד** שחנק קל, א"כ בודאי אף מי שהורג בן חורין יהיה בסייף ולא בחנק. **ולמ"ד** שחנק קשה מסייף, יש צד לומר שהורג בן חורין יהיה בחנק, **אלא** למדו כל שופכי דמים מעגלה ערופה שבסייף ומן הצוואר, ואין ללמוד שיהיה אף בקופיץ כדרך שנאמר בעגלה ערופה, **מחמת דברי ר"נ בשם רבה בר אבוא**, "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה.

מצות "חנק" מניחים את הנידון בזבל עד גובה ברכיו, לוקח סודר עבה ועוטפו ברך כורך על צווארו ומושכים מב' הצדדים עד שנפשו יוצאת. **בדין גואף ונאפת** מבואר "איש" ולא קטן שאינו חייב מיתה, "אשת איש" ממועט אשת קטן, "אשת רעהו" ממועט אשת גוי. **מות יומת** בחנק, **לדעת רבי יאשיהו** כל מקום שנאמר בתורה מיתה סתם הכוונה לחנק כיון שצדק להחמיר עליו במיתתו, **ומבואר בבבא** שהיה צד לומר שאולי סייף, **אך ביאר רבא** שד' מיתות הם הלכה למשה מסיני. **לדעת רבי יונתן** לא מחמת שהיא יותר קלה אלא כך קיבלו שמיתה הכתובה בסתם הכוונה לחנק. **וביארה הגמ'** שרבי יאשיהו ורבי יונתן חולקים במחלוקת רבנן ור"ש לעיל האם חנק יותר קלה מסייף או לא. **לדעת רבי**, בדמיון למיתה בידי שמים שהגוף נשאר שלם, כך מיתה בידי אדם בחנק הגוף נשאר שלם, **ואין ללמוד כמעשה השריפה** שכמבואר בפסוק זה עונשה של בת כהן ולא של כל הלויים.

דף נג

במשנה לקמן לומדים אנו את החייבים בסקילה, יש מהם שנכתב בהם במפורש ויש שנלמדו בגז"ש, **שאל רבי זירא את אבוי** אלו מילים מופנים לגז"ש האם "מות יומתו" או מ"דמיהם במ" אמר לו מ"דמיהם במ" ש"מות יומתו" נלמד שאם לא הצלחנו לקיים בנידון את המיתה האמורה בו, צריך להורגו בכל אופן. **ביארה הגמ'** שהיה קשה לרבי זירא, שאם לומדים מ"מות יומתו" נלמד כל הנסקלים מאשת איש שדינה בחנק, **ע"ז אמר אבוי** שלומדים מ"דמיהם במ" (בתחילה חשבו שהוקשה לו שאשת איש תתחייב סקילה, ואין לומר שהוקשה לו כך שהרי אמרה תורה שרק ארוסה בסקילה, וכן אינו קולח שהוקשה לו ששכה אבוי ואמו דינם יהיה בסקילה מדין סקילה הנאמר בשואל אוב ידעוני, כיון שיש עדיפות ללמוד לקולא).

יח' עבירות החיוב עליהם הוא סקילה: א. בא על אמו. **ב.** בא על אשת אביו. **ג.** על כלתו (מבואר בגמ' להלן נד, א שכלתו ואשת בנו זה אותו איסור לאו ונכתב בלשון אשת בנו לומר שקיים האיסור לאחר מיתת בנו). **ד.** משכב זכור. **ה.** על בהמה. **ו.** אשה המביאה בהמה עליה. **ז.** מגדף. **ח.** עובד עבודת כוכבים. **ט.** נותן

מזרעו למולך. **י** בעל אוב. **יא** בעל ידעונו. **יב** מחלל שבת. **יג** מקלל אביו ואמו. **יד** בא על נערה מאורסה. **טו** מסית לעבוד ע"ז. **טז** מדיח רבים לע"ז. **יז** מכשף. **יח** בן סורר ומורה.

בא על אמו, לרבנן חייב ב', א. משום אם. ב. משום אשת אב. **לרבי יהודה** חייב רק משום אם. **איסור אשת אביו** לא פוקע לאחר מיתה, ובחיי עובר על אשת איש ועל אשת אביו, ולאחר מיתת האב נאשר אשת אביו. **בגמ'** **מבואר** שרבי יהודה חולק אף בזה שאינו חייב אלא אחד משום אשת אביו. **על זה הדרך** בכלתו, בחיים חייב ב' משום אשת איש וכלתו, ולאחר מיתה נאשר כלתו.

הפסוקים שנאמרו באיסור "אמו" ו"אשת אביו" ולדעת רבנן מתפרש אף על ערות אביו ממש, בויקרא יח, ז - ח באזהרה נאמר "ערות אביך וערות אמה לא תגלה כ, הוא לא תגלה ערותה. ערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך הוא". בויקרא כ, יא בעונשים "ואיש אשר ישכב את אשת אביו ערות אביו גלה מות יומתו שניהם דמיהם במ".

בדעת רבי יהודה שסבר שעל אמו חייב רק אחת, **הביאה הגמ'** שבברייתא מבואר שסבר רבי יהודה שזה רק באופן שאין אמו ראויה לאביו, **אולם אם היא ראויה לאביו** חייב אף משום אשת האב. וביארה הגמ' שאינה ראויה לו הכוונה שנשארה באיסור חייבי לאוין **וסבר רבי יהודה כשיטת ר"ע** שאין קידושין תופסים בחיי לאוין. (ומה שלמדנו לדברי רבי יהודה שיש חליצה באיסורי קדושה ואיסורי מצוה שיש מהם חייבי לאוין, מבואר שיש תפיסת קידושין. רבי יהודה אמר לשיטת רבנן **אולם הוא סבר כ"ר"ע שלא תופסים בהם קידושין**.)

לדעת רבי יצחק שיטת רבי יהודה שאין לחלק בין היתה ראויה לאביו או לא, לעולם לרבי יהודה אינו חייב אלא משום אמו.

מקורו של רבי יהודה: **לאביו** שהמקור ממה שנאמר "אמך היא" שרק משום זה ולא משום אשת אביו. **תמחה הגמ'** יעלה לדברי אב"י שאמו שהיא אשת אביו לא יהיה חייב כלל, שהרי עתה מיעטנו איסור "אשת אב", **ויש עוד פסוק** "ערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך הוא" **כאן** ממועט איסור "אמו", נמצא שאם היא **אמו ולא אשת אביו**, יהיה חייב. **אם היא אשת אביו ולא אמו**, יהיה חייב. **אולם אם היא אמו והיא אשת אביו** לא יהיה חייב. **אלא מ"אמך היא"** למדו דברי רב שישא להלן, שיש חיוב סקילה בין בא על אמו שהיא אשת אביו בין על אמו שהיא אנוסת אביו. אלא מקורו של רבי יהודה,

לדעת רב אחא בריה דרב איקא ממה שנאמר "ערתה" חיוב על איסור ערה אחד. **תמחה הגמ'** והרי בכלתו כתוב "ערתה" ויש ב' חיובים על כלתו ועל אשת איש, ורבי יהודה לא חלק. **אלא** אין למעט מהמילה "ערתה" שלא ב' חיובים, והתורה כתבה "ערתה" משום שמדובר על אשה אחת, למרות שיש בה ב' איסורים.

אלא ביאר. **אלא רבא רבא את מקורו של רבי יהודה**, "ערות אביך" הכוונה אשת אביך, ולמד בגד"ש שהכוונה היא בין על אשת אביו שהיא אמו ובין על אשת אביו שאינה אמו, ויש ריבוי נוסף לאמו שאינה אשת אביו מ"ערות אמה לא תגלה" וא"כ "אמך היא" בא למעט שכאשר היא אשת אביו והיא אמו, יתחייב רק על אמו.

דף נד

מביאה הגמ' ברייתא כדברי רבא, שממועט קטן שבא על אשת אביו ממיתה, ולמדו **"אשר ישכב את אשת אביו"** בין שהיא אמו ובין שאינה אמו, ולמדו מ"ערות אביו גילה" מופנה ללמדו גז"ש שאף על אמו שאינה אשת אביו חייב, **"מות יומתו"** בסקילה ולמדו מ"דמיהם במ" הנאמר באוב וידעונו. **עד כאן למדו בברייתא את העונש, האזהרה למדו גז"ש** מהאזהרה לעונש שלא מדובר על משכב זכור, אלא על איסור ערה של אישות, ו**נאמר** על אשת אביו שהיא אמו או אינה אמו, והוסיפו אמו שאינה אשת אביו מ"ערות אמה לא תגלה". **ודנה הגמ'** כשם שבאזהרה אין לחלק בין אמו שאינה אשת אביו למי שהיא אשת אביו, כך בעונש. ו"אמך היא" שאינו חייב ב' על מי שהיא אמו והיא אשת אביו.

לדעת רבנן אמו שהיא אשת אביו חייב ב', **ולמדו** מ"ערות אביך" בתחילת הפרשה אינו מדבר על איסור אישות אלא על משכב זכור, ולכן "אמך היא" לא בא למעט כדברי רבי יהודה. ואמנם למדו משכב זכור מ"ואת הזכר", **רבנן סברו** שיש ב' חיובים כדברי רבי יהודה שאמר שאם בא על אביו חייב ב', הבא על אחי אביו חייב ב'. **ביאר רבא**, שכונות רבי יהודה לגבי ישראל שבא בשוגג ולכן הנידון הוא בב' חטאות, לגבי עונשי מיתה לא שייך ב' פעמים, וכן נקט בלשונו "נוכרי" ודיבר בלשון מעולה. **ואמרו בברייתא** הבא על אביו או על אחי אביו חייב ב'. **יא** שלא כשיטת רבי יהודה, שהרי לדבריו אין כונת המשכב זכור, ולא לא על מקור לב' חיובים בבא על אביו. **וי"א** כשיטת רבי יהודה ולמד ק"ו מאחי אביו שהם רק קרובי אביו חייב ב', כ"ש אם בא על אביו ממש. **ונחלקו** במחלוקת אב"י ורבא האם ניתן לעונש ע"י לימוד מק"ו.

"ערות אשת אביך לא תגלה" לרבנן, איסור אזהרה על אשת אביו. **לרבי יהודה** שנאשר האיסור לאחר מיתת האב. **"ערות אביך היא" לרבנן**, האיסור נאשר לאחר מיתה. **לרבי יהודה**, שמתחייב רק איסור אחד על אשת אב ולא לא על אשת איש. **ואמנם** במשנה לא נחלק אבל הביא אב"י שנחלק בברייתא. **לדעת רבנן** עונש לבא על אשת אביו לאחר מיתת האב, מ"ערות אביו גילה". **ורבי יהודה** השתמש בפסוק זה לגז"ש שיש עונש למוצהר. לרבנן לומדים עונש לאמו שאינה אשת אביו מ"אמך היא" שאמר רב שישא בריה דרב אידי שהכתוב עשאה כאמו שהיא אשת אביו.

נזכר כבר במשנה לעיל שבין חייב הסקילה, משכב זכור. בא על בהמה. אשה המביאה בהמה עליה. **ואף בהמה דינה בסקילה** משום, א. ולכן תקלה על ידה לאדם. ב. שלא יאמרו זו היא שנסקל פלוני מחמתה.

המקור למשכב זכור "ואיש אשר ישכב את זכר משכבי אשה תועבה עשו שניהם מות יומתו דמיהם במ". מיעוט קטן ששוכב. **אולם** כלפי הנשכב אין הבדל אם הוא קטן או גדול. "משכבי אשה" ב' משכבות יש באשה אחת כדרכה ואחת

שאינה כדרכה ושניהם שווים לאיסור בכל העירות. **אמר רבי ישמעאל** אין הענין נדרש למקומו שבמשכבי זכר לא שייך כדרכה, אלא נלמד לשאר מקומות. "דמיהם במ" מאוב וידעונו שהעונש בסקילה. **הפסוק** שנאמר באזהרה, "את זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה הוא". **אזהרה לנשכב, לדעת רבי ישמעאל** "לא יהיה קדש מבני ישראל" ונאמר בנביא "וגם קדש היה בארץ עשו ככל התועבות הגוים אשר הוריש". **לדעת רבי עקיבא**, לא צריך אזהרה מיוחדת שהרי נאמר "לא תשכב" לשוכב, ונקרא אף "לא תשכב" ביחס לנשכב.

איסור שוכב עם בהמה, "ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת ואת הבהמה תהרגו", ממועט קטן, כלפי בהמה אין הבדל גדולה או קטנה. "תהרגו" לומדים ממסית לע"ז שדינו בסקילה. **ולמדו** עונש לנשכב "כל שוכב עם בהמה מות יומת" וכבר נאמר כלפי השוכב, מכאן למדו לנשכב. **אזהרה למדו** "ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה", **לנשכב לדעת רבי ישמעאל**, "לא יהיה קדש מבני ישראל". **לר"ע** "לא תתן שכבתך" נדרש אף כלפי הנשכב.

אמר רבי אבהו, יש כמה נפק"מ במחלוקת ר"ע ור"י, בא על הזכר והביא זכר עליו בהעלם אחד, **לרבי ישמעאל** חייב ב' שהרי הם ב' אזהרות. **לר"ע** חייב אחד. וכן הבא על בהמה והביא בהמה עליו, **לרבי ישמעאל** שלמד מב' פסוקים חייב ב', לר"ע חייב אחד. **ולדעת אב"י**, אף לרבי ישמעאל יהיה חייב אחד משום ש"לא יהיה קדש" נאמר בזנות של אנשים ולא של בהמות, **ולדבריו** אזהרה לרבי ישמעאל יהיה מ"כל שוכב עם בהמה מות יומת" ואין צריך את הפסוק ביחס לשוכב ונלמד ביחס לנשכב, **והתורה כתבה** בלשון של שוכב ללמד שעונש והזהיר ולא יהיה חייב אלא א'.

עוד נפק"מ, נרבע לבהמה ולזכר בעלם אחד, **לר"ע** חייב ב' שהרי זה מב' פסוקים, **לר"י** חייב א' שהרי נלמד רק מ"לא יהיה קדש". **ולאב"י**, אף לרבי ישמעאל יהיה חייב ב', שהרי למד מ"כל שוכב".

הבא על הזכר, הביא על עצמו זכר, בא על בהמה והביא על עצמו בהמה, **בין לרבי אבהו בין לאב"י**, לשיטת רבי ישמעאל יתחייב ג', **ולר"ע** ב'.

למדו בברייתא, באיסור משכב זכור לא השוו קטן כגדול לחייב את השוכב, **אולם** בבהמה עשו קטנה כגדולה. **ביאר רב**, שאם בא על קטן שהוא פחות מבן ט' לא יתחייב השוכב, **ולמדו** בדמיון לשוכב, שיש משמעות לשכיבה רק מבן ט', ולכן אף הנשכב יחייב את השוכב כאשר יהיה בן ט'. **לדעת שמואל** הדמיון למשכבי אשה, ואם הנשכב הוא מעל גיל ג' כבר חייב השוכב. מביאה הגמ' ברייתא כדברי רב שמבואר שהגיל הוא בן ט'.

דף נה

דרש ר"נ בר רב חסדא, אשה הנרבעת לבהמה אסרה תורה, בין כדרכה ובין שלא כדרכה. זכר הרובע את הבהמה אסרה תורה רק בכדרכה. **תמחה ר"פ** שצריך להיות הפוך, אשה שרגילה להיבעל כדרכה יש איסור ולא יותר. ובהמה שאין בכך רגילות שיהיה חיוב בין כדרכה בין שאינה כדרכה. **מביאה הגמ' ברייתא** שאין הבדל בין זכר הרובע לאשה הנרבעת שחייבים בין כדרכה ובין שלא כדרכה.

פשט רבא לרבינא, הערה בזכר אסורה כמשכבי אשה. **ולגבי הערה בבהמה** אמר לו שנלמד מהפסוק הנכתב באחות אביו ואחות אמו, שאינו נצרך למקומו. ואמנם אחות אביו זה חייב כריתות, וכיון שכל הפסוק נכתב לדרשה, דורשים אף ענין זה לחייבי מיתות ב"ד.

שאל רב אחדנדי בר אחי את רב ששת, האם מערה בעצמו יתחייב משום שוכב ומשום נשכב, **אמר לו** שמצער אותו בשאלה שאינה שייכת במציאות. **אמר רב אשי** יכול להיות שממש באבר מת, **ולמ"ד** שממש באבר מת פטור, יהיה פטור. **ולמי שמחייב** כאן יתחייב ב'.

שאלו את רב ששת האם בהמה שנרבעה לגוי חייבת מיתה, האם להרוג בהמה צריך ב' סיבות תקלה וקלון, או מספיק תקלה (שהרי לגוי אין קלון בדבר זה). **אמר ר"ש** למדנו שאמרה תורה לישורף עצי אשירה שמביאים תקלה, מבואר שמספיק תקלה כדי לבער מן העולם.

שואלת הגמ' לר"ש אם גוי יעבוד בהמתו נהרג אותה. ולא שייך לומר כן שהרי אף לישראל לא נאסר, **ושואלת הגמ'** מדוע לא נאסר לישראל כדרך שאסרנו בהמה שנרבעה. **אמר אב"י**, הורגים בבהמה בקלון מרובה, ואם עבד לבהמה או גוי בא עליה אין קלון מרובה. **לרבא**, בבעלי חיים אמרה תורה אם נהנית מעבירה תיהרג.

מביאה הגמ' ראה מהמשנה שהתבאר שהורגים את הבהמה שלא יאמרו פלוני נהרג על ידה, ויש כאן תקלה וקלון, א"כ בטעם הראשון של המשנה הכוונה רק תקלה וכגון שעכו"ם בא על הבהמה. **דוחה הגמ'**, ברישא מדובר שיש קלון בלא תקלה כגון שישראל בא בשגגה, בכ"ז הורגים הבהמה. **ורב המנונא** הסתפק בדבר שיש רק קלון בלא תקלה, שישראל עבר בשוגג. **אמר רב יוסף**, מדין קטנה בת ג' ויום אחד וכו' שמבואר שנהרגים על ידה, ויש קלון ואין תקלה ומבואר שנהרגים על ידה. **דוחה הגמ'**, קטנה נחשב לזדון ויש תקלה וחסה התורה עליה, ולא על בהמה. **רבא הביא ראינו** מדין קטן בן ט' ויון אחד שאם בא על אחת מכל העריות מומתים מחמתו, ואין כאן תקלה כי אם קלון. **דוחה הגמ'** יש תקלה כיון שעשה ברצונו והתורה חסה עליו ולא על בהמה.

ורצו להוכיח מהמשנה שהתבאר שהורגים את הבהמה שלא יאמרו פלוני נהרג על ידה, ויש כאן תקלה וקלון, א"כ בטעם הראשון של המשנה מדובר שיש קלון בלא תקלה כגון שישראל בא בשגגה, בכ"ז הורגים הבהמה. **דוחה הגמ'** שאין ראה שברישא הכוונה רק תקלה וכגון שעכו"ם בא על הבהמה.

עיונים על פרק ד' מיתות מט, ב - נה, ב

לדף מט, ב

בגדי כהונה, חינוך בעבודה.

אין מעכב סדר לבישת בגדי הכהונה, שמבואר במשנה שכהן הדיוט משמש בכתונת מכנסיים מצנפת ואבנט. ומוסיף כהן גדול חושן אפוד מעיל וציץ, ומבואר שאת המכנסיים לובש ראשון, ונכתב במשנה כותנת ראשון מחמת לשון הפסוק, ונכתב כך בפסוק משום שכיסוי כל הגוף עדיף, אולם בסדר הלבישה כאמור מכנסיים קודמות. כמבואר לפנינו בגמ' כהן הדיוט משמש בד' בגדים, כהן גדול משמש בח' בגדים. רש"י ביומא (ה) ביאר (ד"ה ריבוי שבעה) שימש כ"ג שבעה ימים רצופים כשמחנני אותו בכהונה גדולה וילבש שמונה בגדים בשעת עבודה וריבוי לשון מרבה מרובה בגדים שהוא משמש בשמונה וההדיוט בארבעה. עכ"ל.

מבואר שכשם שהחינוך של אהרן הכהן בשבעת ימי המילואים, היה ע"י לבישת הבגדים שמונה ימים, כך גם לדורות כאשר ממנים כהן גדול צריך להתחנך שבעה ימים ע"י לבישת הבגדים.

הרמב"ם (פ"ד מכלי המקדש הי"ג) כתב וז"ל "כיצד מרבין אותו בבגדים, לובש שמנה בגדים ופושטן וחוזר ולובשן למחר שבעת ימים יום אחר יום שנאמר שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו, וכשם שרבו בגדים ז' כך משיחה בשמן שבעה יום אחר יום, ואם עבד קודם שיתרבה בבגדים כל שבעה, או קודם שימשח כל שבעה עבודתו כשירה, הואיל ונתרבה או נמשח פעם אחת נעשה כ"ג לכל דבר. עכ"ל. מבואר ברמב"ם שכדי לחנך כהן גדול בעבודה היו מלבישים אותו וכו' שבעת ימים וכן לגבי שמן המשחה.

אולם הראב"ד בהשגה כתב, נראה מדבריו ימים שהיה בהם המשיחה לא היה עובד ואין זה מן החכמה אלא כשאמרו נתרבה שבעה ונמשח שבעה דבעין שבעה לכתחלה ה"מ לעבודת יה"כ אבל לעבודת אותן הימים בכל יום עובד בשמונה בגדים. עכ"ל.

עלה לנו מחלוקת הרמב"ם והראב"ד האם כהן גדול שמחנכים אותו לעבודה היה עובד בזמן החינוך בשמונה בגדים או לא. דעת הראב"ד שבודאי יכול לעבוד באותם ימים אולם הוכיח מדעת הרמב"ם שאינו עובד בימים אלו.

שואל הישועות יעקב (או"ח סי' ט סק"א) דעת הרמב"ם שהיות ובגדי כהונה הם שעטנו אסור ללבשם שלא בשעת עבודה א"כ איך יכל הכהן ללבוש את הבגדים בחינוכו והרמב"ם פסק שאינו עובד בימים אלו. נוקט הישועות יעקב שההלכה היא שמותר ללבוש את הבגדי כהונה לצורך מצוות הכהונה א"כ אפשר ללבוש לצורך עבודה שכך היא העבודה ואף חינוך הכהן נכנס תחת הגדרה זו של צורכי הכהונה. ועי' עוד לקמן. (ועי' בענין זה בנצי"ב בהעמק שאלה קכו' סק"ב. ובהעמק דבר שמות פרק כט' פסוק ל'. חידושי הגר"ח על הש"ס סי' ס')

האם האבנט של כהן גדול וכהן הדיוט היו שווים?

בגמ' ביומא (ה) דנו בצורת לבישת הבגדים בשבעת ימי המילואים, אמר אביי שבכתונת ומצנפת אין מחלוקת וכו' תלתה גמ' שנחלקו בהבנת הפסוקים האם האבנט של כהן גדול היה עשוי שעטנו כפי שאמרה תורה (שמות פרק לט' פסוק כט) "ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני" שש הוא פשתן ושאר דברים עשויים מצמר. אולם שאר האבנטות של כהן הדיוט היו עשויים רק מפשתן או אף אבנטו של כהן הדיוט היה עשוי צמר ופשתים כפי האמור. ועי' שם בתוד"ה אמר לך אבנטו דדנו מדוע לחלק בין אבנטו של כהן גדול לאבנטו של כהן הדיוט או מחמת הסברא שבכהן גדול בין כך שאר בגדיו הם כלאיים או מחמת מעשה רוקם שכתוב רק לגבי כהן גדול.

הרמב"ם (כלי המקדש פ"ח הי"א) כתב וז"ל "בגדי כהונה מותר ליהנות בהן, לפיכך לובשם ביום עבודתו ואפילו שלא בשעת עבודה חוץ מן האבנט מפני שהוא שעטנו". ממשיך הרמב"ם (הלכה יב') "אסור לכהן הדיוט ללבושו אלא בשעת עבודה, אין הכהנים לובשין לעבודה אלא צמר ופשתים בלבד". עכ"ל. מבואר בזברי הרמב"ם שיש איסור לכהן הדיוט ללבוש את האבנט שלא בשעת עבודה כיון שלא הותר לו ללבוש כלאים. מיד על אתר משיג הראב"ד, וסובר שלכהן הדיוט מותר כל היום בזמן שהוא במקדש. (עי' רב"ז ומהר"י קורקוס, בגדר הדבר שאפשר שחלוק כהן הדיוט שעליו יש איסור לדעת הרמב"ם אולם בכהן גדול אין איסור אף שלא בשעת עבודה. וא"כ מיושה קו' הישועות יעקב לעיל ודקד"ק)

ביסוד מחלוקת דברי הרמב"ם והראב"ד ביארו השאגת אריה ועוד, האם התורה שאין איסור כלאיים בבגדי כהונה או שמחמת הכלל של יבא עשה וידחה לא תעשה אין איסור שעטנו בשעת עבודה. שהרי יש מצוה ללבוש את הבגדים בשעת עבודה ממילא יבא עשה דלבישה הבגדים וידחה ל"ת של כלאיים. דעת הראב"ד שאין איסור כלאיים בבגדי כהונה א"כ אפילו שלא עובד עבודה במקום המקדש מותר לו ללבוש את הבגדים ואילו הרמב"ם סבר שכל היתר הוא מחמת הכללים של עשה דוחה ל"ת א"כ רק בשעת עבודה יש היתר. (שאגת אריה סי' כט'. קובה"ע סי' מ' לגבי ציצית ובתו"ד הטו"א בחגיגה ב'. ועי' בית הלוי ח"א סי' י')

אולם בחידושי הגר"ח (עשה"ס סי' ס') מבואר שלכו"ע התורה הפקיע איסור כלאיים מבגדי כהונה. חלקו הרמב"ם והראב"ד מה הגדר של בגדי כהונה. סבר הרמב"ם רק בזמן עבודה הבגדים מוגדרים ל"בגדי כהונה" שהרי הבגד הוא הגורם לכהונה והכהן הלוּבש בזמן העבודה הבוא הגורם לבגד שיוגדר בגדי כהן ולכן אף ורק בשעת עבודה אין איסור כלאיים אולם הראב"ד למד שיש היתר גורף לכל בגדי כהונה שאין בהם איסור כלאיים.

ביאת פסול בבת כהן

דנו בגמ' באריכות בלשון "ובת כהן" והנלמד ביחס לזנות בת כהן ומיתתה, והביאו בגמ' כיון שנבעלה לפסול פסלה. היינו ביאת פסול פסלה אותה מדיני כהונה, אולם עדיין מוגדרת כבת כהן ביחס לעונש שריפה על הזנות. לגבי מה היא נפסלת, נאריך בדברים שנזכרו לאורך מסכת יבמות.

בגמ' ביבמות חילקו את הפסול של בת הכהן לגבי איסור אכילת תרומה, לגבי כהונה. וכך אמרו שם סח, הקשו אשכחן תרומה, כהונה מנלן. למדו מגרשה מק"ו. אין חסרון של אין מזהירין מן הדין, כיון שהיו גילוי מילתא בעלמא. יש מיעוט, למי שאינו זר מעיקרא, שהוא אינו פוסל בביאתו.

מתבאר בדברי הגמ', שלגבי חייבי לאוין, יש ב' פסוקים שמהם נלמד הפסול. מ"ובת כהן כי תהיה לאיש זר", למדנו את כל חייבי לאוין המבוארים בברייתא, גר עמוני ומואבי וכו' שפסולה מן התרומה. לגבי פסול לכהונה, למדו כאמור מק"ו לגרשה. אולם שאלה הגמ', אולי כל הפסוק המלמד פסול מ"איש זר", מתייחס לביאת חייבי כריתות, וא"כ אין מקור לחייבי לאוין שבאו על אשה שפסולה מן הכהונה. אומרת הגמ', יש עוד פסוק "כי תהיה", הנך דיש בהם הויה, בהכרח הפסוק מתייחס לחייבי לאוין. וא"כ יעלה, שעבד ועכו"ם שבאו על בת ישראל או כהנת או לויה, לא יפסולה. שהרי מבואר "כי תהיה", ולהם אין הויה. אומרת הגמ', עכו"ם ועבד פוסלים, נלמד מפסוק אחר, "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה", יצאו עכו"ם ועבד, שאין בהם אלמנות וגירושין, ולכן פוסלים בביאתם.

מעתה, צריך להבין מה יהיה הדין של ביאת חייבי כריתות, עד עתה למדנו בגמ', ביאת חייבי לאוין פוסלת. אף עכו"ם ועבד יש מקור כאמור. אולם לחייבי כריתות, עדיין אין מקור שיפסלו את אשה בביאתה. כל הנזכר הוא מי שיש בו תפיסת קידושין. או אין לו אלמנות וגירושין.

רש"י (שם ד"ה או הכי) בלשון הראשון, הביא שהמקור שחייבי כריתות פוסלים בביאתם, הוא מהפסוק שנלמד ממנו עכו"ם ועבד. שהרי המקור שהגמ' מביאה לעכו"ם ועבד, מלמד, שאע"פ שאין בהם תפיסת קידושין, פוסלים בביאתם. כך הוא הדין בחייבי כריתות על אף שאין בהם תפיסת קידושין, ואינם בכלל הגדרת "כי תהיה", אולם מהמקור של "אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה", כשם שיצאו עכו"ם ועבד, שאין בהם תפיסת קידושין, כך יצאו חייבי כריתות שאין בהם תפיסת קידושין. והביא רש"י שיטת אית דאמרי, שלעולם חייבי כריתות לא פוסלים בביאתם, שהרי אין בהם תפיסת קידושין, ומהפסוק "כי תהיה" למדנו שרק מי שיש בו תפיסת קידושין פוסל בביאתו. והקשה עליהם רש"י כמה קושיות, מסברא, חייבי כריתות יותר חמור מחייבי לאוין. ועוד, מגמ' שכהנת נפסלת מאכילת תרומה בביאת אשת איש. ועוד, כהן שבא על אחותו עשאה זונה, מבואר שביאת חייבי כריתות יוצר שם זנות, א"כ פסולה מאכילת תרומה מחמת שם זונה שבה. וכו'.

שיטת התוס' (יבמות מד': ד"ה הכא) שחייבי כריתות פוסלים בביאתם מכ"ש. וביארו בדבריהם שחייבי כריתות בודאי מוגדרים כזר אצלה, ולכן פוסלים. במשנה שם (יג') נחלקו ב"ש וב"ה מה דין צרת ערוה. דעת ב"ש, שצרת ערוה מתייבמת. דעת ב"ה, שצרת ערוה, היא ערוה ליבום, ופטורה מן החליצה ומן היבום. אם בא היבם על צרת ערוה, מבואר בדברי ב"ה שפוסלים. לגבי מה פוסלים אותה? שיטת רש"י (שם יג': על המשנה, ד"ה ובית הלל. ובהמשך העמוד, ד"ה וב"ה). שעשאה זונה, כיון שנבעלה לפסול לה. אולם לא פוסל אותה מאכילת תרומה, כיון שבבעילת חייבי כריתות לא נפסלת מתרומה דבי נשא, אלא בביאת חלל ונתין וממזר ועכו"ם ועבד. ומביא רש"י את הסוגיא שלפנינו. מבואר ששיטת רש"י, שחייבי כריתות לא פוסלים בביאתם לגבי אכילת תרומה, אלא רק לגבי כהונה. ואף זה מטעם שעשאה זונה.

כך היא שיטת היראים (סי' לט') לפי שהובא באבני מילואים (סי' ו' אות ד') שחייבי כריתות אינם ממועטים מ"כי תהיה", כיון שאין בהם תפיסת קידושין. אולם עי' ביראים (בסי' לט', ובסי' מד') ובאריכות דברים בתועפות ראם. וכן באבנ"מ (מהדורת הרב דזימטרובסקי שליט"א), שעמדו ע"כ שיש ט"ס בדברי היראים. ואין להוכיח כך בשיטתו, אלא בא היראים לומר, שחייבי כריתות ומיתות ב"ד, דינם שפוסלים בביאה. והפסוק של "כי תהיה" בא לומר, שלא נמטע חייבי לאוין, אלא נרבה אותם לביאת פסול. ולא שייך להוציא מהפסוק שבא למעט חייבי כריתות.

ולמעשה, אף רש"י חזר בו, כמצויין בדברי התוס' (יג': ד"ה בית הלל). וציינו לרש"י (טו': ד"ה היא עצמה) שכתב להדיא, שאף בביאת חייבי כריתות נפסלת מאכילת תרומה, כמבואר בסוגיא לפנינו.

מהו השם הפוסל מאכילת תרומה?

כאמור לעיל, למדנו בדברי הגמ', נבעלה לפסול שהוא זר מעיקרא, יש פסוק לפסול מתרומה ויש ק"ו לפסול לכהונה, מגרשה.

שואלים הרשב"א והריטב"א, מה הנידון בגמ' שלומדים מכי תהיה לאיש זר וכו' לכהונה מנלן וכו'. הרי ברגע שנבעלה לפסול לה, עשאה זונה. ועל זונה יש פסוק מפורש בתורה שהיא אסורה לכהונה.

הריטב"א הקשה את קושיותיו רק כאשר הגמ' מבררת לכהונה מנלן. אולם הרשב"א הקשה מיד בתחילת הסוגיא. וצריך להשכיל, לו יהי שנלמד מזונה, לגבי זונה מצאנו שהיא אסורה לכהונה, היכן מצאנו שזונה אסורה באכילת תרומה. וכדי להבין את דברי הגמ' לאור שיטות הראשונים נקדים בכלל פרשת אכילת תרומה לאיסורי כהונה.

אשה שנבעלה לפסול, כפי העולה מדברי הגמ' יש ב' נידונים לדון בה. לגבי אכילת תרומה. ולגבי איסור כהונה. מה שמבואר במפורש בתורה, לגבי איסור לכהונה, "אשה זנה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו". לגבי איסור אכילת תרומה, מבואר "ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקודשים לא תאכל". ולגבי זר שאסור באכילת קודשים מבואר "וכל זר לא יאכל קודש".

בפסוק שמבואר ש"גרושה" אסורה לכהונה, אולם בודאי שהיא מותרת באכילת תרומה, כמבואר בשלהי הסוגיא, כיון שאינה בכלל זר מעיקרא. "חללה", זה אשה שנבעלה לאיסור כהונה, והיא אסורה לכהונה. לגבי אכילת תרומה, מבואר ברמב"ם (תרומות פ"ו ה"ז. איסורי ביאה פ"ט ה"י) היות ו"החלל הרי הוא כזר לכל דבריו". היינו, שאין סיבת הדבר שהוא נפסל

לתרומה. אלא היות ודינו כזר, אין לו את המעלה, ולא יכול לאכול בתרומה. הוא "חלל" עניינו חול, ביחס למשפחת הכהונה. (עי' בעל הטורים סוף פרשת בלק על המילים ויחל העם)

ביחס לשם זונה האם אוכלת בתרומה, יש לברר קודם מי מוגדרת זונה. מבואר בגמ' (סא'): לדעת רבי יהודה, איילונית מוגדרת כזונה. לר"א, זינתה לבעלה. לר"ע מופקרת. וכו'. אולם דעת חכמים, כל הנבעלת לביאת זנות, היא נעשית לזונה. מה ההגדרה של ביאת זנות. דעת רש"י (סא' ד"ה ושנבעלה), ישראלית הנבעלת לפסול לה. נשמע מכך, אף חייב לאוין. ורש"י ביאר כך להדיא (שם עמ' ב' ד"ה ושנבעלה) וכן ברש"י עה"ת, נתין וממזר. היינו כל חייבי לאוין. וכן ברמב"ם (פי"ח מאיסורי ביאה) מבואר כרש"י, שביאה שאסורה לו באיסור השווה בכל. לאפוקיי אלמנה לכ"ג וגרושה לכהן הדיוט שנעשות חללה ולא עושות לזונה.

אולם דעת תוס' (שם ד"ה שנבעלה) ביאת זנות זה דווקא חייבי כריתות. וכן הרמב"ן (בפרשת קדושים), כל מי שאין לו תפיסת קידושין. (הרמב"ן בדקדוק לשונו הוסיף אף עבד ועכו"ם שאין בהם תפיסת קידושין ויוצרים הם שם זנות)

מה דין זונה לתרומה? אין מקור מהתורה. ברמב"ם לשונו, שנפסלה לכהונה ולתרומה. שיטת התוס' בשם ר"י (לה' ד"ה אע"פ. ומד' ד"ה הכא בסוף התוס'), כיון שהזונה נכללה ביחד עם חללה, זונה היא כמו חללה ואף היא אסורה באכילת תרומה. היינו, שם "זונה", זה הסיבה שאינה אוכלת בתרומה. אולם הלימוד הוא, מחמת שנכלל ביחד עם חללה.

אולם עיקר שיטת התוס' (במד' שם), זונה מצד עצמה לא נאסרת בתרומה, היות והמקור המבואר בתורה לגבי איסור זונה, זה רק איסור לכהונה ותו לא. אלא הסיבה שזונה אסורה באכילת תרומה, זה רק מחמת הסוגיא לפנינו, שנבעלה לפסול לה, מחמת הפסוק מ"כי תהיה לאיש זר". ממילא, לפי דעת התוס', לא שייך להקשות את קושיית הרשב"א, מה הגמ' מחפשת מקור הרי היא זונה וזונה פסולה. כל המקור שזונה נפסלת מתרומה, זה רק מחמת הסוגיא לפנינו. (ובקושיית הריטב"א יש לפלפל.)

לדף נא

דרוש וקבל שכר

אמר ר"נ בשם רבה בר אבוה בשם רב, ההלכה כפי ששלח רבין בשם רבי יוסי ברבי חנינא שר"א סובר כרבנן שארוסה בסקילה ונשואה בשריפה. שאל רב יוסף, האם בא לפסוק הלכות לימות המשיח שהרי אין דין ד' מיתות נוהג בזמן הזה. שאל אב"י א"כ לא נלמד אף דיני קרבנות, אלא יש ללמוד את ההלכות משום דרוש וקבל שכר. אמר רב יוסף כוונתי הייתה, שאין נפק"מ בין דברי רבינא לרבין איך פסק ר"א אלא איך תתבאר לשונו וזה נוכל לשואלו בתחיית המתים, א"כ מה ראה רב להעמיד את לשונו כדברי רבין בשם רבי יוסי ברבי חנינא.

וצריך להשכיל, הרי כל לימוד תורה בין אם יש בו מעשה ובין אם לעתיד לבא יהיה בו מעשה, הכל הוא בגדר "דרוש וקבל שכר", אמנם יתכן לפי פשוטו לבאר שבדבר שיש בו מעשה, לא מוגדר "דרוש וקבל שכר" אלא יותר מכך יש בו אף את המעשה. אולם בכ"ז צריך להבין מהו המיוחד בדרוש וקבל שכר.

וכן מה שאמרו חז"ל כל העוסק בתורת עולה, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב עולה, מה הלשון "עוסק". האם לא הכוונה שלומד, ואם הוא לומד לא מוגדר שעוסק. ואם כך הוא הדבר, מדוע מי שעוסק בתורת תפילין לא מעלה עליו הכתוב כאילו הניחם.

בשורש הדבר, מבואר לא רק הלימוד הרגיל אלא העסק והרצון הכמיהה השאיפה לעשות רצון קוננו בבית הבחירה, זה מה שנאמר בכל העוסק בתורת עולה, לא רק לומד אלא עוסק בעצמו ומכין את שאיפתו. ובאריכות דברים כתב החסיד רבי חיים מטרנוביץ' בספרו באר מים חיים, לפרשת צו.

והנה בכל סדר קדשים שאינו נוהג עתה בעוונותינו הרבים אמרו חז"ל הלכתא למשיחא אלא דרוש וקבל שכר וכו', ולדעתנו לא כיוונו על שכר לימוד התורה בזה, כי הלא גם בכל מצוות מעשיות הנהגין עתה מקבל האדם שכר לימוד התורה באנפי נפשו חוץ ממה שיקבל שכר בעשיות המצוות, והראיה ממה שאמרו (פאה ריש פרק א') ותלמוד תורה כנגד כולם וגם נענו כולם ואמרו (קידושין מ' ע"ב) תלמוד גדול ממעשה וכו', הרי ששכר הלימוד הוא חוץ משכר המעשה. ובודאי בתורה שאדם עוסק שלא במעשה כמו במצות מעקה ומזוזה אם אין לו בית וכדומה ודאי שח"ו לא יקופח שכר התורה בזה וכן בסדר קדשים ודאי לא עלה על לב מעולם לגרע שכר לימוד התורה בשביל מה שאינו נוהג עתה כי שכר הלימוד הוא שכר אחר משכר המעשה. ואמנם אמרו דרוש וקבל שכר על בחינה הנזכרת בבחינת דורשי ה' זרע אברהם אוהבו שהם דורשים את ה' בכל לבבם וצמאים אליו לומר מתי אזכה להדבק בו יתברך ולעשות לו נחת רוח, ונפשם בחלה בהם חומדת ומתאוות לקיים כל המצוות כולם ברגע אחד.

ואפשר לזה יאמר הכתוב דרשו את ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב וגו'. והוא מוסר השכל לבני עמנו המוני עם שלא די שאינם על בחינה לצפות לה' לקיים מצוותיו טרם בואם כי אם אף בהגיע הימים אשר יש בהם חפץ לה' לקיים המצוות אינם דורשים אותו בכל לבבם לקיימם באהבת נפשם בחביבות ובזריזות והשתוקקות ולראות שיהיו על צד היותר כשר וישר ונאה ויפה ומהודר לכבוד בוראנו יתברך ויתעלה בעצלות ובכבידות. ולזה אמר על כל פנים דרשו את ה' בהמצאו אם אינכם דורשים אותו קודם הגיעו אליכם, על כל פנים בהמצאו בעת שהוא מצוי אליכם בימים שצוה עשות בהן המצוות, דרשוהו. וכן קראוהו על כל פנים בהיותו קרוב אליכם בהאירו אורו במועדים וחגי הזמן ולא קודם כאלו הדורשים באמת.

ונחזור לענין אשר לזה אמרו דרוש וקבל שכר, כלומר דרשוהו בלבבכם להטות הלב שיחפץ באמת באהבה רבה לקיים כל סדר קדשים להקריב הקרבנות והנסכים דבר יום ביומו, אם לא מפני הגבול שהגביל שמו יתברך שלא לעשותן כי אם בבית עולמים ועל ידי הכהן הטהור מכל טומאה, וכאילו בעבותות העגלה נעשה מאמרו יתברך להתעכב שלא נקריב, וזאת במרירות לב כי נפשו משתוקקת וחומדת מאוד לעשות לפניו את קרבנות חובותינו מתמידין כסדרם ומוספי היום וחטאות ואשמות ועולות וכדומה, וכזה דרוש וקבל שכר תיכף כי בזה ודאי הקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה, ובביאור אמרו (שם) חישוב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה וכו' ואין לך אונס גדול מזה מפני

מאמרו של מלך המלכים ברוך הוא ועל כן תיכף תקבל שכר כאילו עשית אותה והקרבתו תיכף, וזה הוא חוץ משכר הלימוד ודבר אחר לגמרי.
ולזה אמרו חז"ל כל העוסק כו' ולא כל הלומד כי הלימוד הוא ענין אחר. ורק שהוא עוסק בה ממש שדורש ומבקש בלבו כל ענין עשייתו ומתעסק בה בכל לבו לעשותה כי חפץ בה ובאונס גדול נמנע מפני שגלינו מארצנו ואין המקום גורם לזה, ובזה אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ונותן לו שכר עולה חטאת וכל הקרבנות כי חפצו ורצונו לקיים הכל ומן השמים עכבוהו.

לדף נג

האם יתכן שאמו תיפול לפניו ליבום???

מבואר בגמ' באריכות איסור אשת אביו שהיא אמו, או שאינה אמו וכו'. מצאנו נידון מעניין לגבי יבום של אמו בלא מעשה עבירה. כך העלה הטורי אבן והניח בצ"ע.
הטורי אבן בחגיגה (טו, א), שם שאלו את בן זומא, האם יש לחוש לטענת בתולה שהתעברה באמבטי, שתייה מותרת לכהן גדול. אמר בן זומא, התעברה באמבטי שייך. אולם לדון כדברי שמואל, שבקיא בהטיה לא חוששים. א"כ שואל הטורי אבן, יש אופן שאמו תיפול ליבום בלא איסור, לא בנישואין ולא בקרבת האחים. וכך, כלה התעברה מחמיה באמבטי ונולד בן. בעלה מת. ויש לו אח מאב (הנוצר באמבטי) והיבמה היא אמה שלו. א"כ משכחת לה ש"אם" תפול ליבום בלא שום מעשה עבירה. הטורי אבן הניח בצ"ע.
אולם אומר הערוך לנר (לתרץ את דברי המשנה ביבמות), מה שאמרו בגמ' ש"דאי" לא קתני, מתייחס אף על דבר בלתי מציאותי. א"כ, כל מה ששמואל אמר ששייך שאשה התעברה באמבטי, זה בכה"ג שמדובר על בתולה מעוברת, זה האופן היחיד שניתן לבאר את המעשה שאינו שכיח בעליל. אולם התנא לא דיבר על אוקימתות שלא שייך לברר אותם בצורה שכיחה. (מעניין, שהתשבץ ח"ג סי' רסג' בהג"ה כתב שהיה כן בימיו שהתעברה באמבטי)
בחשק שלמה (יבמות י) ג"כ הביא לתרץ שלא שכיח, לכן לא כתב התנא. אולם בכלל דן, שלא שייך בבן כזה יבום, שמי אמר שמתייחס לאביו. שהרי בבית שמואל ובחלק מחוקק (אבה"ע סי' א') הסתפקו, אם בכלל מוגדר כבן. ועוד שיש לתלות בטר רובא דעלמא, ונדון אותה שזינתה. אמנם ביעב"ץ (בחגיגה שם) נקט שאם יודעת בבירור מי היה באותה שעה באמבטי, יש לדון שנאמנת על הוולד לומר מי אביו. אולם אם אינה יודעת, דינו כאסופי שאין יודעים מי אביו. ובדאי שלא שייך בו דין יבום. (ועי' עוד משנה למלך פט"ו מאישות)
בפרדס יוסף (שמות לה' ה'), הביא שיטת רבינו חננאל שמצוות התורה שייך לקיימם רק ע"פ דרך הטבע. ונתעברה באמבטי שלא ע"פ דרכי הטבע ואין כאן זיקה ליבום כלל.

לדף נה

אכילת תרומה.

רבא הביא רביה רביה בן ט, בין הדברים אמור שהוא פוסל ואינו מאכיל, רש"י ביאר שאינו מאכיל הכוונה אם הוא כהן אין בביאה זו תוקף להאכיל את האשה בתרומה. תוס' תמהו שאין דבר זה קשור לביאה אלא משום שקידושי קטן אינם מאומה, והעמידו בביאת יבם.
עכ"פ מבואר מחלוקת רש"י ותוס' האם עצם הביאה היא מאכילה בתרומה, או צריך שיהיה קנין גמור לקידושין. ובקצרה ממש נביא את המקורות לאכילת תרומה באשה, ויש נפק"מ לגבי מחלוקת רש"י ותוס' לפנינו.
ביאר רש"י (קידושין י ד"ה זו שביאתה) "ונישאת פשיטא ליה דאכלה דנפקא ליה בספרי מכל טהור יאכל אותו וכו'" עכ"ל. מבואר בדברי רש"י שהמקור לנישואה שאוכלת בתרומה מ"כל טהור בביתך". אולם לפי"ז מה שאמרו בש"ס שמדין תורה ארוסה אוכלת בתרומה זה מחמת "קנין כספו".
ותמה התוס' רא"ש, אם כבר משעת אירוסין יכולה ארוסה לאכול ויש לזה מקור מהתורה "קנין כספו", מדוע נזקק רש"י לעוד מקור מ"כל טהור" לגבי נישואה, הרי כבר מזמן האירוסין אוכלת בתרומה.
באמת שיטת התוס' שעיקר הדרשה היא מ"קנין כספו" והדרשה ש"כל טהור בביתך" אינה אלא אסמכתא בעלמא. (עי' תוס' רא"ש קידושין שם. תוס' יבמות סח, א ד"ה קנין)
בשיטת רש"י מדוע נזקק לדרשה מ"כל טהור", ביארו האחרונים כמה ביאורים, (עי' מה שכתבנו בהגדרת קנין אישות ומה שהוכחנו מרש"י ביבמות נח) ביאר הפנ"י, יבמה שעדיין עומדת בזיקתה איננה קנין כספו של היבם, אלא של האח שנפטר, א"כ מדין קנין כספו אינה אוכלת, אולם מטעם "ביתו" אוכלת. ולשיטת רש"י הדבר מדוקדק היטב, שלמד רש"י ביבמות (נח, א) שמעיקר הדין "קנין כספו" מועיל בקנין כסף, ומה שמועיל אף בביאה ובשטר זה מחמת היקש הוויות להדדי, לכן מובן שצריך דרשה נוספת ליבמה שהרי אין היא בכלל "קנין כספו". אולם שיטת התוס' רא"ש שהקשה על רש"י, מדוע נזקק לעוד מקור מ"כל טהור", למד שהגדרת קנין כספו, לא כיון שנעשה הקנין בכסף, אלא כל שהאשה משועבדת לו כבר נעשית לקנין כספו, א"כ יבמה לא צריכה עוד מקור, לכן התוס' רא"ש ביאר שעיקר הדרשה זה מ"קנין כספו" ו"כל טהור" אסמכתא בעלמא.

"קנין כספו". הפסוק מגדיר את האשה, לקנינו של הבעל, ומכח כך היא אוכלת בתרומה. עי' בגמ' ביבמות ריש פרק אלמנה לכ"ג (סו, א) ושם תוס' (ד"ה מנין לכהן), ודקדק היטב בלשונם. אולם ברשב"א ובריטב"א, נראה שלמדו, שכהן שמאכיל את אשתו, לא רק מחמת שהיא מוגדרת קניינו. אלא היות והיא "אשת כהן", עתה נכנסה היא למשפחת הכהונה, ויש לה שם של "כהנת", בודאי לגבי אכילת תרומה.

באמת באחרונים תמהו, ה"קנין כספו", המבואר בפסוק הוא מגדיר את אכילת העבד או השפחה או בהמתו של כהן, שהם מהווים "קנין כספו". והם רכושו של כהן. אולם מהיכן נובע כוחה של האשה לאכול, הרי היא אינה ממונו של בעל. המהלך הפשוט הנזכר בדברי האחרונים, כל אחד לפי סגנונו הוא, הן באבני מילואים (ש"ת סי' יז) הן באמרי משה (סי' יג וכב') ובקוב"ה בכמה מקומות. התורה אמרה "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו". העולה מתוך דברי הקדמונים, "אין אשה ממונו של בעל", והסיבה שהיא אוכלת בתרומה, או שדין תורה ש"קנין כספו" אוכל בתרומה, ואף קנין אשה הנעשה בכסף, מגדיר את האשה לקנין כספו לגבי אכילת תרומה. או שהקנין הנעשה בה נעשה בכסף וזה מספיק לדין של אכילת תרומה. כ"ז כאמור, אם הדרשה היא מחמת הפסוק של "קנין כספו", ולא כנזכר ברש"י מ"כל טהור".

יש עוד מקור בספרי, על הפסוק בפרשת קרח "ואכלתם אתו בכל מקום אתם וביתכם כי שכר הוא לכם חלף עבדתכם באהל מועד" (במדבר יח, לא) "אתם וביתכם כי שכר הוא לכם, אם לומר שהלוייה אוכלת במעשר והלא בבת ישראל מותר אם לומר בת ישראל שנשאת ללוי אוכלת במעשר והלא בת ישראל שנשאת לכהן אוכלת בתרומה מה אני מקיים אתם וביתכם אלא כדרך שנותנין ללוי מעשר מתוך חלקו כך נותנין ללויה", מכאן למדו תוס' (יבמות סז, ב ד"ה קנין) שדרשת הספרי באה לומר שבת ישראל מאורסת לכהן אוכלת בתורה מ"אתם וביתכם". בירושלמי (אלמנה לכ"ג) הביאו לדרוש מסוף הפסוק "הם יאכלו בלחמו". ועיין. עד כאן בקצרה ממש, המהלך המקובל יותר בין הקדמונים לאכילת תרומה באשה.